

222 Régi m. nyomtatványok egyetlen példányai a British Múzeum könyvt.

csak Nagy István egyetlen példányában volt ismeretes. A más három darab más kiadásban hazánk egyik vagy másik könyvtárában föltalálható, és így ezekben, ha külföldre vándoroltak is, veszteségünk nem oly sajnós, mint Zombori énekében, melyet tudtomra hazánk egy könyvtára sem mutathat föl.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI KÖNYVTÁR KELETI KÉZIRATAI.

Ismerteti: Goldziher Ignác.

(Vége.)

C) Török kéziratok.

XXX.

Mîr 'Alî Sîr Nevâ'î csagataj költő munkái. Ezen gyönyörű codex általános ismertetését Dr. Kresmárik ezen folyóirat 1878-iki kötetének 328 és kk. lapjain nyújtotta. Ezen ismertetés 330. lapján közölt utóirat, melynek alapján a codex készülésének ideje igen helyesen van K. úr által meghatározva, a szerző ötösének (chamsza V. ö. fent XXIV. sz. a.) végéhez van függesztve; mely ötösnek a szerző az utóiratban említett kétféle nevet adott, tudniillik »Pendzs gendzs« (= öt kincs, így nevezte Nizâmî persa költő is a maga Ötösét), vagy chamsza (ötös); ezen név van kitéve a K. úr által »stb. stb.« alatt elhagyott két szóban. (Signaturája még nincs.)

XXXI.

Muhammedîjje.

Ivrétű 255 levélből álló kézirat. Nem »Alcoranus« a minőnek eddig determinálva volt, hanem mystikus ízű terjedelmes költemény, melyben a muhammedán dogmatika több pontjai, különösen a prófétákra vonatkozó tanok vannak verses alakban előadva. Szerzője Muhammed (innen a könyv czíme) Cselebi Jazidzsizâde (megh. 854 = 1450 Galipoliban). Ez utóbbi szó annyit jelent mint: az irnok fia (török Jazidzi =

írnok-persa: zâde-fiu), mely török persa összetétel tisztán törökül (Jazidzsi oghlu) és arabul is (Ibn Kâtib) szokott használatni. (Lásd: Flügel, I. 618 nr. 652, ezen könyv bécsi kézírata alkalmával). A szerző előbb egy arab munkát irt ily cím alatt: »Magârib al-zamân etc. melynek egy részét a Muhammadijijában újból feldolgozta, míg testvére Bîdzsân az egész Magârib című munkát »A nvâr al-‘âshikîna« cím alatt (a szerelmesek világosságai) török nyelvre fordította le. »A szerelmesek világosságai«-t, mely, mint a fönntebbiből látjuk, a mi Muhammediaszunkhoz igen közel irodalmi rokonságban áll, 1626-ban Hâzi János magyar nyelvre fordította, mely fordítás Kassán nyomtatott ki. (Lásd czikkemet: Adalékok a keleti tanulmányok magyar bibliographiájához. »Egyetemes Philologiai Közlöny« 1880-iki évfolyam 119. lapján). A Muhammedija kiadásairól l. Flügel te h. Érdekesnek tartom példányunk provenientiájára nézve a következő jegyzeteket közölni:

A codex egyik bekötési tábláján olvasható: »Anno Dni 1684 die 25 Mensis Juliy Praesidium turcicum Viroviticense [Verőcze] per Acordam traditum est Caesareae Armadae Generale existente Excellmo Dno Comite Jacob à Lezle Campi Marschallo qui Germaniam et Croatiam (ob absentiam Excellmi Dni Dni Comititis Nicolai Erdeodj Croatiae Bani qui grauter podagra laccessitus in Selin (sic!) decumbebat) Militiam commendabat de Manibus commendantis Disdarÿ Sarin Age et Bas age (!) Caszum age mediante Gener. Dno Francisco Juanouich de Schytaro Croatarum Campi Colonello et Praesidy Pokupszky Capitani representando dicto Dno Marschallo Generali Lesle cum dictis Turcis Claues fortalicii in Sericeo puluinari Auro et Serico elaborato eodem Tempore hic liber Alkoran dictus ibidem ex Sinagoga eorum exceptus est, quibus Turcis 2-do die cum Croatis 200 et Germanis 300 Oberstfohrmeistero Baroni¹⁾ D. Francis-

¹⁾ Az itt kipontozott egy szót (tulajdonneve) több barátom segítségével sem birtam kibetűzni.

cus Juanovich ad unum vel plus miliare dedit Comitivam.« Látni való, hogy a kik e könyvet a mecsetből elvitték, mily rosszúl voltak tájékozva tartalmát tekintve

A másik táblán: »Musaei Nationalis incremento vovet Mag. Josephus Kussevich. S. C. et R. Majestatis Consiliarius Regnorum Dalmatiae Croat. et Slavoniae Excelsi Banatis Officii Protonotarius.«
(Sign. fol. turc. 9.)

XXXII.

Nyolczadrétű kézirat, 121 levél. Címe: Huszn u-dil vagyis »Szépség és szív«, keleti módon versekkel keresztülszótt prózában irt allegoricus regény, melyben a szépségnek a szívre való hatása, és az észnek és léleknek hiába való fáradozásai a szerelem ébredése ellen iratnak le. Eredetileg a persa irodalomban támadt költői gondolat, melyet a török költészetben többek között ezen kéziratban tartalmazott munka szerzője Haszan b Szajjidî Chodzsa Ahî = a kesergő (meghalt 923 = 1517) dolgozott fel. Lásd Flügel I. 419—20, ki ezen munka bécsi kézíratainak leírása alkalmából igen tanulságosan értekezik ezen irodalomról. — Helyes jelzés Hammer Purgstall saját kezeírásával.

Kéziratunk igen csinos és tiszta teljes példánya az érdekes költői munkának; a másolat a Kűsztendéből való Ahmed b. Muhammed al Rûmî kezétől származik, ki azt 966 = 1558 9-ben készítette.

A kézirat egyik lapján ezen feljegyzés található: »Manuscriptum hoc Bibliothecae Sempronensium Evangelicae in sui memoriam dono obtulit Johannes Casparus Kehr Viennensis 1736«; ezen jegyzet alatt pedig a fennt, XV. szám alatt ismertetett monogrammbélyeg (v. ö. XLII, sz.)
(Sign. 6. Oct. turc.)

XXXIII.

Ezen kézirat 4-edrétben 121 levélből áll s a következő munkákat tartalmazza: 1. 1—69 lev. Dervis 'Ilmî magyarázatai a Methnevi némely verséről. Ezen kézirat a Dzsélâl ed-Din Rûmî (lásd XXVI. sz.) nagy munkájának ta-

nulmányozásában igen jelentékeny szolgálattal lehet. Jellemének meghatározására kivonatos fordításban ide igtatom, mit mond szerző a munka előszavában: »A szultánok szultánja, a szerelmesek (mysztikus értelemben) középpontja (kutb), értem szultánunkat és mesterünket, a nagyhatalmut, methnevi című munkájából, mely a titkos tudomány mély tengere, mollánk Júsuf Szinecsák [megh. 953 = 1546] kivonatot készített. Még pedig oly módon, hogy ezen a hat világtájék jelképére hat kötetből álló munkából 366 verset vont ki, melyek közül egy-egy vers egy várost, öt város pedig egy klímát képvisel, és e kivonatot »a Methnevi szigetének« (Dzsezire-i Methnevi) nevezte el. A zárda egy nemes tagja »Dervis 'Ilmi« ezen munkának egy részét török nyelven magyarázta, hogy azok, kik a perzsa nyelvben nem jártasak, szintén hasznát vehessék és mesterünk rendszerét belőle megtanulhassák.« Az előttünk fekvő munka, mint látjuk, nem egyéb, mint a Methnevi egy részének török nyelven való magyarázata. A magyarázatnak alávetett perzsa szöveg mindig ott van a magyarázat élén. A könyv végén ez áll: »Be van végezve a nemes áldott másolat, melynek címe: »A methnevi szigetének magyarázata«, vagy másként: »Luma'hât al-luma'ât al-bahr al-ma'navi« azaz: »A szellemi sugártengernek fényszikrái«; ezen könyv az (mysticismus útján) indulóknak tükre s a (szûfi féle) gyakorlatokat folytatóknak lépcsőzete. Engedje Alláh, hogy hasznot hajtson a keresőknek, a mevlevi rendhez tartozó testvéreinknek, s tegye bizonyossá ezen könyv által mind a szellemi titkokat. Ő az isten az égben és a földön, nincs istenség csakis ő. Benne bizom, ő a nagy trónus ura.« A bécsi könyvtár is bir egy példányt belőle. (Flügel I. 520.)

2. 70 - 111. lev. Az imádkozásra valamint a vele összefüggő vallásos cselekedetekre vonatkozó ritualist törvények és szabályok török nyelven. Névtelen szerzőtől, ki e munkában a legilletékesebb kútforrásokat használja fel és idézi. Nevezetesebb imádságok szövegét is közli. A kézirat nincsen keltezve.

3. 112 - 121 lev. A muhammedán traditióban előforduló főhászkodási formuláknak és eredetüknek magyarázata; p. o. ilyeneknek, melyek a muhammedán emberek száján mindunta-

lan megfordulnak: asztagfir-Allâh (bocsánatért esedezem Allâh-hoz); biszm-illâh-irrahmân-ir-rahîm, lâhula va-lâ kuvvata illâ bi-llâhi-l-'alîjj-il-'azîm (Allâh-nak, az irgalmasnak és kegyelmesnek nevében; nincsen hatalom meg erő, hanem Allâh-nál a magasztos- és nagynál), és még sok más hosszabb rövidebb fohászkodási és imádságos formuláknak, melyek a traditióból merítvék. — A könyvnek nincs kitéve külön címe; Rusztem basa nagyvezirnek (megh. 1561-ben, mily sok könyvet gyűjtött ezen államférfiu, kitünik kincseinek felsorolásából Hammernél, Geschichte des osmanischen Reiches II. kötet. 278. lap). van ajánlva, kinek fellengzős dicséretét hirdeti az előszó. A szerző neve az utóiratból derül ki; codexünk tudniillik így végződik: »Összegyűjtötte a bűnökbe merült, leggyöngébb szolgálja Allâh-nak: Pîr (= Seikh perzsa nyelven) 'Omar b. Ja'kûb a 960 = 1552-ik évben. Leirta a szegény Musztafa b. Iszmâ'il 1090 = 1679-ik évben.«

A három munkát magában foglaló codex Jankovich Miklós gyűjteményéből való. — Eddig »Codex turcicus de arcanis«-nak volt meghatározva. (Sign. 7. Quart. turc.)

XXXIV.

Negyedrétű kézirat, 72 levélből a következő tartalommal:
1. 1—40 lev. Mevlûd en-nebi: azaz: »a próféta születése« egyike azon számos török tankölteményeknek, melyekben a próféta életrajzának csudás történetei versben vannak előadva. A jelen munka azonos azzal, melyet a bécsi cs. könyvtár kézíratai között is találunk (A. F. 152) és melyet Flügel III. 139. nr. 1700. 1. ir le; a szerző itten sincs megnevezve, a bécsi codexben sincs. Flügel sejtése szerint szerzője brussai Szulejmân, I. Bajazid szultán udvari imámja, ki 1403 Kr. u. halt meg.

A munkát, vele össze nem függő vallásos versek előzik meg négy lapon, ugyancsak török nyelven; a végén is van egy lapon Muhammed tiszteletére egy külön török költemény.

2. 41—60 lev. Imádságok gyűjteménye mindenféle alkalma tosságokra, és egy csomó török vallásos (ilâhi) költemény.

3. 61—72 l. Ismét költemények Muhammednek és egyéb prófétáknak dicsőítésére.

Ezen kézirat provenienciájáról a boritéktáblákon igen érdekes török feljegyzéseket találunk, melyekből kiderül, hogy ezen gyűjteményes munka kétszáz évvel ezelőtt török asszonyok tulajdonát képezte, (olvasnak tehát és vesznek könyveket a törökök feleségei is) még pedig három nő van feljegyezve, mint a kézirat birtokosa 1098-ban, t. i. Ajisha Kadin, Chadidze Kadin és Atuman (?) Kadin; csak az a furcsa benne, hogy a kéziratot együtt birták és egyidejűleg, talán egy török úrnak voltak együttes házastársai.

A cím lap végén még ezen feljegyzés áll: »M. Georgius Bruckmeierus 1717. huncce libellum dono accepit a patruo Johanne Georgio Magistro equitum.« Az egész codex jellemét helytelenül határozza meg az eddigi jelzés: »Liber arabicus cum initio turcico continens historiam nativitatis Mohammedis in versibus ad rhytmos redactis.«

A Nemzeti Múzeum könyvtárába a Jankovich gyűjteményével került.
(Sign. 3. Quart. arab.)

XXXV.

101. levélből álló kézirat 4-edrétben. Tartalmazza a következőket: 1. A török birodalom közigazgatási felosztásáról és magáról a közigazgatásról. Fel vannak sorolva az összes ejáletok, livák, szandzsákok stb. és ezek közigazgatásával járó szabályok; ott van a magyarországi területek felszámítása is.

Iratott 1100 = 1688-ban.

2. Másolata II. Bajezid szultán azon fermánjának, melyben fiát Ahmed szultánt (909 = 1503-ban) vívott győzelmeiről értesíti.

3. 'Ala ed-Dîn szeldzsúki khánnak az oszmán dynasztia megalapítója, Othmân b. Erthogrul számára adott berátjának másolata. (688 = 1289.)

Jankovich M. gyűjteményéből. (Sign. 2. Quart. turc.)

XXXVI.

Negyedrétü kézirat, 83 levél. 1. Teshrifât-i-mu'ta b a r a. = A legnevezetesebb udvari szertartások. Ezen codex tartalmának meghatározását nem adhatom czélszerűbben, mintha a bevezetést fordításban ide iktatom:

»A khalifaságot őrző pádisáh, a nagytekintélyü sahinsah, a két szent hely (Mekka és Medina) őrzője, a világegyetem terem-tője malasztjának nyilvánítója, a világ biztonságainak előhozója, és az emberi nem nyugalmas állapotának oka, a királyok és szultánok legnagyobbika, és az összes uralkodók parancsnoka, az igaz vallás követőinek segítője, a hitetlenek és apostaták legyőzője, a kedvező csillagzatu, világhódító istennek, a legmagasabb királynak ár-nyéka, a szultán, szultánnak fia, a kor győzedelmese, g â z i Szultán Muh am med Kh án — tegye isten örökkétartóvá az ő uralkodását igazsággal és jóttevéssel. Ő felsége az 1087 = 1676-ik évben az ő teljhatalmu megbizottjának, a nemes pa-rancsnoknak és tekintélyes tanácsadónak, a világ rendje fen-tartójának és a népek rendezőjének, a nagy vezérnek Mustafa basának meghagyta, hogy a kánontudóknak elpusztulása folytán a feledés kuszakójában levő némely fontos birodalmi kánont és a mi időnkben törvény erejével bíró és a birodalom oszloppaira (főhivatalnokaira) vonatkozó alkotmányokat összegyűjtsön és szer-kesztessen, mely munka bevégeztetvén, hogy kellőleg elhelyeztet-hessék, ezen szegény szolgának annak leírása megparancsolta-tott.« »Megírta a szegény 'Abd-al-Rahmân kancellár, bocsássa meg isten az ő bűneit.« . . .

Ezután következnek az állam alkotmányából és a hivatalos udvari szertartásból a következő fejezetek:

- 1) A Szadr-a'zam hivatalának köre és competentiája,
- 2) a pénteki napon tartatni szokott államtanács (divân) kanûnja,
- 3) a szerdai államtanács kánûnja,
- 4) a vásárra vonatkozó törvények,
- 5) a császári tanács kânunja,
- 6) a császári kihallgatásra vonatkozó kánun,
- 7) a zsoldok kanunja,
- 8) a követségekre vonatkozó kánun,

- 9) a hivatalos öltönyök kánunja,
- 10) a nishândzsi kánunja,
- 11) a defterdârok kánunja,
- 12) a fõtîtkâr kánunja,
- 13) a nagy bejram ünnepi udvari tisztelgés kánunja,
- 14) u. a. a nagy ünnep harmadnapjára vonatkozólag,
- 15) a csász. udvar jancsâr agâinak kánunja,
- 16) az emirek és Szandzsák-bégek kánunja,
- 17) a császári ajándékként osztogatni szokott díszruhákról,
- 18) a különféle ejâletekről.

[Ezek között találjuk a budait, temesvárit, egrit, kanizsait, váradit is.]

19) a császári tugh, (azaz a póznára függesztett lófark) kiviteléről,

- 20) a zászlóaljokról,
- 21) a próféta születése évfordulójának szertartásairól,
- 22) a kapudán basiról,
- 23) az állami főhivatalnokok elmozdításáról,
- 24) az 'ulemákról,
- 25) a mollákról és tanárokról,
- 26) a Kâzi-aszkerekről,
- 27) a Kâdíkról és a főkâdiról,
- 28) az örökösödésről,
- 29) a házasságokról,
- 30) a különféle okmányok díjairól,
- 31) az iszlámra való áttérésről,
- 32) a marhák után fizetendő adóról,
- 33) az örökös haszonbérrel.

Ezen felsorolásból is látható a jelen kézirat fontos tartalma; az oszmán birodalom alkotmányát találjuk benne abból az időből. Kaligraphiai tekintetben gyűjteményünk gyöngyének mondható. Arany szegélylyel diszített tarka papirlapokon készült; a címek a legnagyobb csinnal különféle színű tentával vannak írva és mindenféle ékességgel diszítve. A végén a következő olvassuk: »Bevégeztetett ez a könyv a hatalmas és kegyelmes király segélyével, Allah szegény és alázatos szolgája, janinai Iljász (Eliás) b. 'Ali által stb. 1200-iki = 1786 sevvâl hó 22-én.

Ugyanezen kötetben az elsővel egyenlő kiállítással következik: 2. Kânûn nâme âl-i 'Othmân ve teshrifât-î âjin-i divan.

»Az oszmán dynasztia alkotmánya és a diván szertartásainak rendje.«

E munkában szintén a különféle állami hivatalok kötelességeiről és munkaköréről, valamint némely udvari cerimoniákról van szó. — Az utóiratban, a mit különben a kézirat külsejéből amúgy is következtethetünk, ugyanaz az Iljász b. 'Alî vallja magát leírónak, a ki nevét az 1. alatti codex végére jegyezte; évszám ugyanacsak 1200 = 1786. Ide igtatom még a következő latin jegyzetet, mely a kézirat borítékán olvasható: »Canuni teschvifat i. e. Explicatio omnium Legum Ceremonialium aulae Ottomanicae.« Ex Bibl. Com. F. Széchenyi.«

(Sign. 8. Quart. turc.)

XXXVII.

Defter mufasszal livâ Novigrad be-mirmi râ n Budun, azaz; »Buda mirmiránságában levő Nógrád részletes defter«-je, Évszám: 987 = 1579. A levelek száma 44, alakja keskeny hosszúkás ívrét. A belső címlapból kitűnik, hogy Murâd szultán rendeletére állíttatott egybe, Ahmed a hatvani miri-livâ által. (A codex már régebben Vámbéry által is determináltatott.) A címlap után következő lapot Murad szultán tográja foglalja el: (Murad Chan semper victor; sigillum imperatoris Amurathÿ; marg. jegyz.)

Jankovich M. gyűjteményéből.

(Sign. 3. Fol. turc.)

XXXVIII.

Kitâb 'ilmi ikszîr 'ilmi kâf 'ilmi kimîa 'ilm kartâsz 'ilmi szîmia. 72 levél, 12 edrétben. Az Alchymia tudományára és a vele összefüggő mindenféle ismeretekre tanító anonym szerzőjű könyv; két részből áll (a. fol. 1—52. — b. fol. 54—69.) A második rész bevezetésében a névtelen szerző azt mondja, hogy »ezen nagy tudományt sok padisah, sok tudós és seikh kezdette, de nem bírta annak valóját elérni Szerző azonban 40 évig tar-

tózkodott Magrebben (Éjszak-Afrikában) a különféle alchymistikus és magikus szakmákban jártos és az elásottkincsek feltalálásának művésze téről híres Sheikh Tâlib szolgálatában;» a mit ott tanult, azt röviden ezen könyvben adja elő. Van is benne sok bűvös recept mindenféle alchymistikus mesterség véghezvitelére. Keltezve nincsen.

A Múzeum könyvtárába Jankovich Miklós gyűjteményéből került.
(Sign. 3. Duod. arab.)

XXXIX.

Vegyes tartalmú kézirat 4-ed rétbén, mely 150 beirt levélben 11 féle munkát foglal magában. 1. 1—11 lev. Futûhât ilâhijje kitâb al-Châfijjâ li- (cod. al)- Shâmûr al-Hindirahmat Allahi 'alejhiva-'aladzsamî mashâ'ich al-iszlâm = Isteni felvilágosításai az indiai Shâmûr K. al-Châfijja, azaz: »Titokkönyve« című művének (Isten irgalma reá és az összes nagy sejkhekre.)

Ezen munka az irodalom azon rovatába tartozik, melyet »pseudepigraphicus« irodalomnak szoktak nevezni. Ezen munkák rendesen a »scientiae occultae« köréből valók. Oda tartozik az előttünk fekvő török könyv is, melynek szerzőjeül Shâmûr állítólag ind tudós van említve. Az Al-Châfijja (codexünk rubrumában: Al-hâfijjâ van) meg van említve H. Ch.-nál III. 128. nr. 4674. (V. ö. 78. nr. 10082.)

Steinschneider, ki a keleti pseudepigraphicus irodalomról egy igen kimerítő értekezést irt, ezen könyvet csak czimből ismeri és azt a véleményt kockáztatja, hogy az ind Shâmûr név alatt tán Samirus állítólagos chaldaeus király neve lap pang (Zur pseudepigraphischen Literatur insbesondere der geheimen Wissenschaften des Mittelalters. Aus hebräischen und arabischen Quellen. Berlin, 1862. p. 79), és nem emlékszem, hogy maga a könyv valahol kimutatva volna. Ezen könyv a betűk titkos erőiről, mint mondani szokták virtus-airól szól, és ezen kabbalisticus betűcombinációkról, melyekből a cabbalistic hathatós nevek állnak elő; ezen nevekre vonatkozik a Korán azon mondása, hogy: »Alláh Ádámot minden nevekre tanította«

(szûra II. v. 29.) Ezen betűcombinációk egyikéből áll Allâh úgynevezett nagy neve, melynek ismerete csak egyes kiválasztottak titka, kik e név használata folytán a legnagyobb csudákat képesek művelni.

2. 11b–22b lev. Az 1. alatti értekezéshez, úgylátszik, még hozzátartozik a következő is, mely Riszâlet Keshf al-asz-râr »értekezés a titkok felfedezéséről« címzet viseli és 4 fejezetben a következő kérdéseket fejtegeti kabbalistikus módon: 1. A napnak, a holdnak forgásáról és a holdstációkról. 2. Milyen hatása van minden egyes holdstációnak. 3. A talismánokról. 4. Mindenféle kabbalisticus tudnivalóról. Itt a bolygóknak mindenféle astrologicus hatásáról, a számok kombinációiról, a betűk és szók kombinációiról mindenféle furesa dolgot találunk. Vannak közölve egész táblázatok, négyszögek, melyek mindegyike kisebb négyszögekre van felosztva, a melyekbe a betűk beírják; központos körök, melyek egyes szelvényekre vannak felosztva és a titkos betűösszetételekkel megjelölve és mindezen irka-firka magicus hatásáról stb.

3. 22b–25b lev. 'Kitâb Shâmûr Hindi. »Az indiai Shâmûr könyve.« Az 1. számtól különböző könyv, a miből az tűnik ki, hogy Shâmûr nevéhez más-más könyvet fűztek. A bevezetésből azt tudjuk meg, hogy a »Kitâb al-hâfjâ ila-l-hikm« könyvet Platon írta és Shâmûr magyarázta, mely magyarázatot tartalmazza a jelen munka, mely a négy elem titkait és a betűkkel való összefüggését tárgyalja. Abból indul ki, hogy a betűk közül

a tűzhöz tartoznak: 'a, h, t, m, f, sh, d = 1135 vagy 3550;

a levegőhöz tartoznak: b, v, j, n, sz, t, d = 1358 » 2025;

a vízhez tartoznak; g, d, k, sz, k, th, z = 1590 » 3757;

a földhöz tartoznak: d, h, l, 'ajn, r, ch, g = 1912 » 3331;

a számok az egyes betűk számértékeinek összegét képviselik, a második sorban felemlített számösszeg a számértékeknek az úgynevezett beszt rendszer szerinti összegezését képviseli. A betűk számértékét tudniillik a kabbalisztikusok két módon határozzák meg, a dzsumal és a beszt módon, a szerint, a mint magának a betűnek értékét veszik, vagy a betű nevéét. Például a mim (m) betű magában véve = 40, de ha a betű nevét veszem

= $m + i + m = 90$. Innen van a kétféle összeg, mely az egyes elemek betűinek összegezéséből ered. Ezen számításokból kiindulva hat az astrologus a betűkkel és számokkal és azok kombinációival az elemekre és változásaikra. Ez a kabbalistikus eljárás van itt mindenféle formulák, körök, négyszögek által kifejtve.

4. 25^b–40^a lev. Sharh riszâlet Sheikh Shâmûr hindî. A fentebbi értekezésnek körülményes magyarázása, a melyben a betűk összefüggése az elemekkel, mely fent laconice van meghatározva, bővebben kifejtetik, az elemekre való hatásra nézve mindenféle kabbalistikus ráolvasások, imák és egyéb formulák közöltetnek, melyek által a hozzáértő ember a természet urává lesz.

5. 40^a–54^a lev. Hâda ez mudzsarrabât Tumtum Hindî perzsa cím alatt (= a következő az indiai Tumtum »probata«-iból való) a pseudepigraphicus irodalom egy másik hősének munkája »Mudzsarrabât«, »Probata« (= oly dolgok, melyeknek hatása ki van próbálva) van törökül közölve. Szerzője Tumtum, kinek neve így is fordul elő Timtim, Tamtam, szintén indiai tudós, kinek nevével Maimonidesnél is találkozunk (Dalâlat ed. Munk. III. 250); a pseudepigraphiai irodalomban való állásáról lásd Steinschneider l. c. 83 n. 4. és az ott idézett helyeket. A »mudzsarrabât« munka ottan nincsen kimutatva. Ez a munka ugyancsak olyan körben mozog, mint az előbbiek; elején az isten titkos nagy neveit árulja el, melyeket, mint-hogy nálunk bajos az arabs szedés, héber átírásban közölök: ללטהטיל מהטהטיל מהטבטיל מהטהטיל גלהטטיל להטהטיל különféle formulák és imádságok, melyek kíséretében az említett titkos nevek hatása »probatum est«, magyarázzák a bevezetésben közölt titkos ismereteket, melyekről szerző még azt jegyzi meg: »Ezek a tórában, az indzsilben (evangelium), a zabûrban (zsoltár) és a Koránban rejtett nagy nevek a magrebi tudósok (v. ö. XXXVIII. sz.) szerint.« Tumtum könyvéből minden egyéb titkos tudományon kívül még a kincsásás mesterségére is nyerünk utmutatást. A vége felé Salamon titkos pecsétje magyaráztatik, melylyel a daemonok fölött uralkodott.

6. 54^a–69^a lev. Dzsafr 'Alî Karrama Allâh Vadzshahu. »Alinak, tegye nemessé Allâh az ő arczát, Dzsafrja.« Dzsafr alatt értik a titkos könyvek egy nemét, melyekről a

történelem muhammedán bölcse, Ibn Chaldûn, bőven emlékezik meg hires Prolegomenáiban. Ezen könyveket pseudepigraphice szeretik 'Alî chalifára, kit a titkos tudományok kapujának neveznek, mint szerzőre visszavezetni. Könyvünk pseudepigraphuma így hangzik: »In nomine és exordium. Ez a könyv magában foglalja azt, a mit a nagy imám, az iszlám argumentuma Abû 'Abdallâh Muhammed al-Gazzâlî azokból vont ki, a miket a nagytekintélyű imám, a Benu Gâlib arszlána 'Alib, Abî Tâlib gyűjtött egybe Dzsafr ezímű könyvében, melybe a földi és a földöntúli világ, a régieknek és újaknak tudományait lerakta. Nem sikerült senkinek felfedezni azt, a mi ebben a könyvben a fényteltjes világosságokból, a ráolvasásokból és az isteni titkos nevekből foglaltatott, kivéve Imâm Dzsa'far al-Szâdiknak, annak könyvét pedig csakis al-Gazzâlî ismerte, ki ő után a legnagyobb imám és ezen könyvet ily ezím alatt dolgozta fel: »A jól megőrzött gyöngy és az elrejtett ékkő, a fénynek fénye, Allâh gyilkoló kardja és követő szava (al durr al-maszûn val-dzsauhar al-maknûn, nûr al-nûr, szejf Allâh al-mâhik val-kalâm al-lâhik).« Itt is Allâh nagy nevééről, az angyalok neveiről, mindenféle kabbalismusról, ráolvasásokról, imádásokról és formulákról van szó.

7. 69a–78a lev. Kitâb Dzsunnat al-aszmâ. »A nevek rejtélyei.« Címe megmondja, hogy micsoda, mindenféle varázsköröket (davâir) magyaráz, derekát egy hosszú költemény foglalja el arab nyelven. A munka végén a »nagy névről« van szó, mely a fák leveleire van ráírva; ezután a másoló jegyzete: »Másolta Dervish 'Alî Schr Pecsevi 192-ben (azaz 1192).« Másolónk tehát Pécsi volt; mely körülmény magyarázná érdekes codexünk provenientiáját. Vagy tán így kell érteni: Másolta: D. A. Pécs városában. Pecsevi ugyan annyi mint pécsi, de hibából a várost Pecsevînek nevezhette; találkoztam egyszer másutt is e hibával. Mindenesetre feltűnő az évszám, mely a törököknek Pécs városából való kiűzetésénél későbbi. Pécs városnak névéhez egy pár muhammedán tudós neve van fűzve. Legjobban ismerjük Pecsevi történetírót, Esztergom és Eger meghódításának szemtanuját, kinek munkája a magyar történetre nézve nagy fontossággal bír. Megemlítek még egy Pecsevi-zâde (azaz: Pecsevi-fi) nevű theologust is, kit a XVI.

sz. a. jellemzett codex szerzője idéz fol. 324., recto a dervistanczok kérdésének tárgyalása alkalmával, még pedig ily hizelgő czímek között: »Igy említé azt, az iszlám seikhje, a nép muf-tija a híres Pecsevîzâde, midőn kérdezték sat.«

8. 78a–92a lev. Kenz al-zuhhâ dilajau mal-mî'âd. »Az asceticusok kincse az itélet napja számára.« A bevezetésben Sheikh Jûszuf van szerzőül megemlítve, és a könyv ritkaságáról szól. Másik czíme e munkának: »Rijâdat al fâtiha'« »a fâtiha gyakorlata« azért mert a fâtiha körülírásából álló imákat tartalmaz. Az egész értekezés arab nyelven van írva.

9. 92b–136b lev. Nincs czíme; a bevezetés azt mondja, hogy a könyv tartalmát Sheikh 'Isza atyjától, ez Sheikh 'Iszától, ki Dzsurdzsánból származott, később Ak hiszárbán telepedett meg, birta hagyománykép. Ez a munka a jelen gyűjtemény legezifrább része, melyben a kabbalisticus tudomány valódi origiáit látjuk. Vannak benne mindenféle verses imák is a hét különféle napjaira, miután ezeknek kabbalisticus fejtegetését bőven tárgyalta volt a szerző. A végén egy pár, úgy látszik a török munkához szorosan nem tartozó arab nyelvű kabbalisticus tanok vannak a nîrendzs köréből.

10. 137a–140b lev. Allâh 99 »szép nevének« (al-aszmâ al-husna) magyarázatáról, úgy látszik csak kivonat.

11. 141a–150a lev. Mindenféle 'azîmet, azaz ráolvasás; a végén egy hathatós ördögkiűzést eszközölő hosszú imádság.

Az olvasó látja, hogy ezen kézirat mily nevezetetes encyclopaediája a muhammedán Kabbalának. Irodalomtörténeti becse azon nevezetes adalékokban áll, melyet a pseudepigraphicus irodalom ismeretéhez nyújt Ezen fontosságáról egy szakfolyóiratban szándékozom értekezni.

Az általános címlapon csak e szót látjuk: »Madzsmû'a = gyűjtemény, keleti kézből. Alatta: »Liber hic insignis pretii et per modum judaicae Cabbalae in literis vice numerorum positus diversa arcana, dotes et virtutes explicans scriptus lingua turcica.« Nem tudom mi okból van szerzőül reávezetve Chatem.

Jankovich M. gyűjteményéből. (Sign. 8. Quart. arab.)

D) **V e g y e s e k.**

XL.

Vocabula turcica et germanica 1767. Török mesék és egy hozzájuk tartozó török-német glossarium. 91 lap, 8-r.
(Sign. 9. Oct. turc.)

XLI.

Arab-török imádságos könyv. 8-adrét 103 levél. Ezen imádságos könyvek rendszeren egy csomó szúrást tartalmaznak a Koránból, utánuk mindenféle fohászkodások következnek. A jelen imádságos könyv tartalma a következő sorrendben folyik: a Korán 6. szúrája; ehhez magyarázat; 36., 44., 48., 55., 56., 59., 67., 77., 93., 94., 110, 112., 113., 114. 1. 2. (csak részben) szúrák. A Koránból vett ezen részletek után következnek: a jó conjuncturáért (Kirân mubâarak) való imádság; pénteki imádság, utána a hét többi hat napjára való imádság. Végre *manâszik hadzsdzsi sherif*, a nemes mekkai bucsújárás ritusai, mely utóbbiakkal külön füzetkében minden hadzsi candidatus kezében szoktunk találkozni.

Ezen tartalomjegyzékből kitűnik, hogy rosszul határozta meg Dr. Perles József ezen kéziratot így: »Koran arabicum«; a régiebb determinatio plane »MS. persicum«-nak mondja. Feljegyzése: »Donavit Bibliothecae regni. Jos. Döry 1804.«

(Sign. 3. Oct. arab.)

XLII.

Imádságos könyv 129 levél.

A Koránnak 1., 6., 36., 25. szurái után arab és török imádságok és vallásos elmélkedések. Ott van Muhammed, Illés és egyéb szent ember pecsétjének állítólagos mása tele kabbalisztikus betűsoportokkal; a vége felé van egy imádság, melyben a *hu* szó két lapon át az *ilâha* szó három lapon át van ismételve. Evszáma nincsen, de fol. 50. a *hiljat al-nebi* című

darab, mely a próféta testének leírását tartalmazza, és egyike a leghatásosabb imádságoknak, bevezetésének végén, ezt a datumot találom: Iratott 1085-ben = 1674.

A címmlap hátán egy latin nyelvű hosszú dedicatio, melyből a következőt emelek ki: *Σὺν Θεῷ!* »Turcicum hunc codicem Helleno Glaucopoli seu Bellogrado a quodam Supremo Officiali Caesariano sibi Anno Domini 1717 missum atque dono oblatum [quem quidam magnus Vezirius aureā zonā collo appensum super pectus jam occisus possedit] in decus augmentum nec non perennem mnemosynen Celeberrimae Bibliothecae Soproniensi iterato ac animitus obtulit. Anno AE. C. 1728. atque Bozinio trans Isterum misit Ada[m] Mittuch O.E.C.G.B.T. posthac F.B.B. jam vero Deo ita permittente à plurium annorum revolutione E.C.E.B.V.C.H.« A másik táblán ugyanez a monogramm, melyet XV. XXXII. sz. a. felemlítettünk. (Sign. 6. Duod. arab.)

XLIII.

Tizenkettedrétben 85 beirt levélen gyönyörűen kiállított, igen csinos írásu arab imádságos könyv, közönséges tartalommal és a szokásos szúrákkal. Az egyes darabok címei aranyozott betűkkel írvák. Följegyzése: Ex libris et Bibl. antiquaria Herrmann Wohl. (Sign. 4. Duod. arab.)

XLIV.

Török-arab imádságok és kivonatok a koránból. 76 levél, 12°. 1181-ben iratott. Nagyon csunya és ízetlen írással.

(Sign. 11. Duod. arab.)

XLV.

Arab török imádságok. 22 levél és 12° hatszögletesre nyírbált lapokon; a muhammedán vallás szentjei, kikre az imákban hivatkozni szokás, abc rendben vannak felsorolva.

(Sign. 12. Duod. arab.)

XLVI.

Arab-török imakönyv. 143 levél és 12°. elöl a korán 36. és 67. szurái.

(Sign. 13. Duod. arab.)

XLVII.

1. Imádságos könyv 133 levél 12-edrétben. A korának több szúráját a következő rendben tartalmazza: 6. 36. (Ezen szúra neve: »Jâ szîn«, nem pedig »Laisz« a mint egészen tévesen a könyvhöz függesztett latin nyelvű determinációban mondatik) 44. 48. 55. 56. 67. 78. — 91. 93; ezek után más, alkalmasint újabb kézzel a következő szúrák, 94—102; 104—114, 1; ezen utóbbi sorozatban a szúrák címei nincsenek kitéve.

2. Ezután két hosszabb arab imádság következik, melyek közül az első az 1) alatti 2. szúrasorozataéval azonos, a második idegen régibb kézről való.

3. Töredék egy török nyelven magyarázott imádságos könyvből, melynek elején török nyelven a betűk számértéke meghatározásának három módja (kabîr, szagîr, akbar, azaz: magnus, parvus, major) magyaráztatik, és azoknak az imádságra való alkalmazásáról van szó; mire 11 arab imaszöveg következik és mindegyiknek hatásai török nyelven magyaráztatnak; különösen a »hizb al-bahr«-nak nevezett ima saajáságai is behatóan tárgyalatnak, a 99 »szép név« számértékei közöltetnek, és minden egyes név jelentősége magyaráztatik.

Jankovich Mikl. gyűjteményéből. (Sign. 8. Duod. arab.)

Ezen könyvalaku imádságos gyűjteményeken kívül van könyvtárunkban egy pár papirtekercsekbe foglalt imagyűjtemény is; még pedig a következő számok alatt:

XLVIII.

14'nyi hosszú papírszalag, melyen mindenféle amuletszerű formulák, mystikus istennevek, imádságok, jelek és fölötté érdekes rajzok, melyekbe ily amuletszerű imádságok vannak foglalva. Mindkét margo mystikus jelek csoportjaival van tele írva.

(Sign. 10. Duod. arab.)

XLIX.

10'nyi hosszú papírszalag. Imádságok török nyelven, úgyszintén a korán legfontosabb hét verséből álló ima (szalát jedi ájat).

(Sign. 15. Duod. arab.)

L.

7 $\frac{1}{4}$ 'nyi hosszú papírszalag. Török nyelven mindenféle betegségre nézve jó tanácsot tartalmaz úgymint imádságokat is. (Sign. 7. Duod. ture.)

LI.

10 'nyi hosszú papírszalag. Mindenféle muhamedán imádságok; ezek után az iszlám két híres költeménye, melyeknek a hívők minden költemény között a legnagyobb fontosságot tulajdonítanak: Ka'b b. Zuhejr-nek Bânat Szu 'âd kezdetű költeménye és Al-Buszîrî-nak Al-Burda című költeménye. (Sign. 5. Duod. arab.)

LII.

Kalendáriom; sorskönyv és egyebek. 61 levél 8-adrét. 1—2 levél: úgynevezett Rûznâme, azaz naptár; táblázat annak kiszámítására, hogy minden évben az arab (hold-) év változó konysága folytán mily viszonyba jut az állandó keresztyén napi évhez. Hogyan kelljen ezen táblázatot felhasználni, ugyanezen kötetben fol. 42, megkezdett körülményes utasításban van megmagyarázva. Ezen másfél levélből álló táblázat ugyanazon kezdettel bir, mint ama teljesebb Rûznâme, mely a bécsi császári könyvtár A F. 338 (300) codexében fol. 82—91 van meg és Vefâ Seikh által készült; a miénk rövidebb és csekélyebb időtartamra vonatkozik. Seikh Vefâ a mi időszámításunk XVI. százada második felében élt és nem csak mint III. Murád történeteinek megírója, hanem mint az állandó naptár első szerkesztője ismeretes. A naptár szerkesztésére a muhammedán társadalomban annál nagyobb szükség van, a mennyiben az ő naptárunk változó természeténél fogva a muhammedán ünnepek és böjtnapok valamennyi évszakon keresztül vándorolnak. Az idegen hónap nevek hangzása a törökben természetesen nagyon elváltozik. Például lajstromunk 2a lapjának homlokán a következő mondat olvasható:

Mâhi Shubât ja'nî Filvârisz âchir shitâ ber mûdzsibi Jaunânîân,

azaz :

»Shubât hónap, azaz Februárius, a télnek vége a görögök

szabálya szerint.« A februárius szót a fenttebbi török sorban a »Fîlvârisz« szó fejezi ki.

A margókon rézsutos sorokban mindenféle az időjárásra vonatkozó megjegyzés olvasható ugyancsak török nyelven. Ezen naptári táblázattal kapcsolatban harmadfél üres levél után 5b–8a egy »Dies fausti et infausti« féle lajstrom következik: 1) a nap és éjjel egyes óráinak melyike bir jó, áldásos, és melyike rossz, ominosus előjellel; ezután következik 2) hasonló útmutatás a hónapok egyes napjaira nézve. Minden hónapban van két »rossz nap«; meg kellett mondani a kalendáriom írójának, melyik az a 2 nap, melytől különösen kell óvakodni. Ha az ember útra kél, minden nap, melyik időben kezdje utazását? Ha valaki megbetegedik, a kalendáriom napjától függ egészségét visszanyerje és mikor? Mindezen dolgokra nézve a török ember az előttünk fekvő rövid útmutatásból felvilágosítást nyerhet. Régi idők öröksége az a babona, melyen az ily irodalom alapszik; nem eredeti terméke az iszlámnak. A régi Egyiptomban, a Papyrus Sallir IV. (lásd: De Rougé, Revue archeologique 1853; Chabas, Le calendrier des jours fastes et nefastes de l'année égyptienne, és újabb időben: Maspero, Le conte du prince prédestiné, Journal asiatique 1878. I. p. 341 és k.) által képviselt naptárak szolgáltak már ugyanazon célokra; a rómaiak ¹⁾ közvetítése folytán a kereszténségbe is behatoltak az ily naptári nézetek, ²⁾ mint az 1375-ben szerkesztett kataláni atlas mutatja, melylyel Buchon és Tastu (Notices et Extraits des MSS. XIV. II. 17–24) ismertettek meg. Valamint a keresztyén theologia (már Aranyaszájú sz. Jánostól kezdve) úgy a muhammedán theologusok is síkra keltek az ily naptári babona ellen, mely mindenféle csempészett traditió tekintélyére támaszkodott. Mindamellet nem bírták kiküszöbölni a nép tudatából, mely még a komolyabb irodalomban is talált kifejezésre.

8b–26a lev. Úgynevezett Fâl-nâme, azaz: a »sortes Co-

¹⁾ V. ö. a Dies aegyptiaci tekintetében Jablonski Opuscula ed. Te Water (Leiden 1806) II. 274–308. P Thewrewk Emil, Egyetemes Phil Közlöny. III (1879.) 111–114.

²⁾ V. ö. Dr. Joh. Bapt. Thiers, Traité des superstitions qui regardent les Sacremens etc. 4. kiadás Avignon 1777. I. köt. 248–270. lap, hol az egyháznak az ily babonák elleni rendszabályairól van szó

ranicae» kezelésére oktató könyvecske. Ha valaki utazásra vagy harczra vagy egyéb tevékenységre szándékozik indulni, a Korán könyvét nyissa ki és a szerint a mint a fâl-nâme utasítása folytán egyik vagy másik szó vagy vers az, a melyre sorsának megtudása végett ügyelnie kell, az illető szóból vagy versből megtudja, szerencsés utazásra, sikeres harczra stb. szándékozik-e indulni, vagy pedig sem. Így minden ember a maga maga prófétája lehet a Korán szövegének közvetítésével. Természetesen az egész eljárást a ritualis mosakodásnak és bizonyos imádságoknak kell megelőzniök. Ezekre úgymint az egész »fâl« eljárására nézve az előttünk fekvő könyvecske ad felvilágosítást. Az eljárás a következő: az alphabétum négy betűje között hármathármát kombinálnak, mindegyik kombinációnak a Koránnak bizonyos verse felel meg, mely aztán »omen« (fâl)-ként szerepel. — A bevezetés, mely a fâl eljárását magyarázza, félbe van szakítva, a mennyiben 10b—14b-ig, idegen kézzel a hét és hónap napjainak szerencsés vagy ominosus sajátságai magyaráztatnak megint, míg 15a-val ismét a fâl-könyvecske folytatódik. — A betűcombinációk mindenütt vörös tentával vannak kitüntetve, a margón ugyancsak vörös tentával az egyes combinációk áldásos vagy szerencsétlen természete van megjelölve.

Ilyen fâl-námék nagy számmal találhatunk az európai könyvtárakban; kiemelem különösen a bécsi csász. könyvtár gazdagságát e tekintetben. Lásd Flügel: Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kais. kön. Hofbibliothek in Wien. II. 580. és az indexben »fâl-i-Kur'an« szó alatt felhozott helyeket.

26a—32a lev. Török katekizmus. Címe: Dzsevhâhir eliszlâm. Az iszlám fõelveit kérdés és felelet alakjában adja elő. Rövid bevezetés után így kezdi:

»Ha kérdeznek: Muzulmán vagy-e? felelj: »Hála legyen alláhnak« (az vagyok).

A szerző neve nincsen megmondva. — A könyvecskét gyarló orthographiája torzíttja.

33a Shemszi Efendi török költő egy vallásos költeménye (iláhi).

34a—41b üres lapok.

42a—b A könyvecske elején levő rûznâme magyarázatának kezdete. Így kezdődik: »Sherh rûznâme jokaryda katb olmak

dacha bihter idi lâkin chatâ oldu.« Ez a rûznâme magyarázata; jobb lett volna fentebb megírni; de elmulasztatott.« Egy levél van meg belőle, ezután mâhi-rûmije custos-sal megszakad és a folytatólagos oldalon egy arab versnek vége találhatóik.

45—60 össze-vissza mindenféle török és persa vers van egyenes és rézsutos sorokban, neszkhî és diwâni írással.

61. Imádság olyanok számára, kiket a tengeri út alkalmával tengeri zivatar (furtina) ér. (Sign. 2. Oct. arab.)

LIV.

Rûznâme. Nyolczadrétben igen csinosan kiállított, 7 levélből álló kézirat. Kiindul a keresztyén hónapokból; kezdi Adar azaz Mart (márctius haván); az imádságok időinek kezdete pontosan van megjelölve, és mindazon babonás adatok is találhatók benne, melyekkel muhammedán naptárakban mostanáig találkozni szoktunk. Nincsen megjelölve melyik évre szól e naptár. (Sign. 7. Oct. turc.)

LV.

Rûznâme-i dâr-i nadva. Három lábnyi hosszúságú hártára csinosan írott táblázatos kalendáriom, az 1192—1277 muhammedán évekre. A különféle naptári megjelölések jobb átnézet kedvéért majd fekete, majd vörös tintával írvák. (Sign. 1. Duod. turc.)

LVI.

Igen csinos kiállítású kézirat 4 edrétben 72 levél ékes festésekkel és aranyozásokkal. 1—18 levél: Arab elemi olvasókönyv, melyben a betűk és szótagok vannak feltüntetve. A végén a muhammedán imádság egynehány legközönségesebben előforduló symbolicus szövege. Melléje kötve töredékek 19—27 levél, 8-adrétű több török katechismus-féle könyvecskékből; nevezetesen vallásos versus memoriales, melyeknek kezdete:

Chudâ Rabbum benim hakkan Mohammadun raszûl allâh
Hem iszlâm dîni dir dînem Kitabim dir kalâm allâh

mely emlékvér az iszlâm legfőbb elemeit tartalmazza. Végén: mint másoló az »ismeretes« Chalîl Efendî van megnevezve.

A boríték belsején ezen feljegyzés olvasható: »Anno 1800. Die 6 July. Vettem Konstantinápolyban egy Piaszteren. Csúry Ferencz.« (Sign. 1. Quart. turc.)

LVII.

- Arab) 1. Darabok a Korán szövegéből.
) 2. Olvasási gyakorlatok. — Szótagok.
 3. Vegyes. Egy llâhi-féle török költemény; kezdete:
 Kyl shefâ'et ben za'ife jâ raszûl allâh meded.
 »Járj közben s Isten profétája érettem, gyöngé emberért,
 segítség!«
 4. Török. Hat darab eredeti hivatalos török okmány.
 »Ex Collectione et Bibliothecae Derschanianae MSS. Norimb.
 auctione publica venditis sub Nro. 78. sub tit. Variæ Sche-
 dæ Turcicæ carmina et epistolæ auto-
 graphæ et Excerpta quædam ex Corano.«
 Csakis a 3. szám alattiak birnak értékkel. Jankovich Mikl.
 gyűjteményéből. (Sign. 5. Quart. turc.)

Pótlék a XXVI. számhoz. Az első cikk kinyomatása után sikerült hosszas utánjárás folytán megtudnom, hogy az említett sz. a. tárgyalt codexünk tartalma a bécsi czász. könyvtár N. F. 415 jelzésű codexével (Inshâ Dzsâmi) azonos. (V. ö. Flügél I. 265. lap.) G. I. ¹⁾

¹⁾ E cikk befejezetével kedves kötelességünknek tartjuk t. ezikkiró úrnak, azon tudományos buzgalmaért, melylyel a múzeumi könyvtár keleti kézíratait a tudományos világgal folyóiratunkban megismertetni s ezeket újból determinálni sziveskedett a magunk és a múzeumi könyvtár nevében, hálás köszönetünket e helyütt is kifejezni. Ez alkalomból egyuttal arra kérjük a vidéki könyvtárak birtokosait, hogy a mennyiben gyűjteményekben török, perzsa, arabs, vagy más e fajta kéziratok volnának, arról bennünket tudósítani sziveskedjenek. Szerk.